

26.-27. Mart/March 2021.

PRAVO I ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA U VRIJEME PANDEMIJE KORONAVIRUSA SA OSVRTOM NA EU I BIH

Arnad Biković, MA - referent, e - mail: Arnad.b@hotmail.com

Internacionalni Univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Pregledni članak

Sažetak: U današnjem društvu i medijima često se susrećemo s pojmom pravne države i vladavine prava. Nažalost živimo u državi u kojoj su ti pojmovi svakodnevno na udaru, i u kojoj se na njih najčešće pozivaju upravo oni koji ih krše. Obično se ti pojmovi doživljavaju kao sinonimi, no to nije slučaj. Čovjek oduvijek teži za slobodom, pravima i jednakosti kakvu zaslužuje po moralnim i koja su mu obećavana ljudskim zakonima. Na vladavinu prava gledamo kao na duh savremene države, države u službi naroda. Pojam pravne države, u svom savremenom teorijskom značenju, je ona sociološka kategorija koja daje optimalne okvire za ljudske slobode, jednakost ljudi u prilikama za uspjeh. To je država u kojoj ne vlada pojedinac ili grupa nego vlada pravo i svi su obavezni pokoravati se toj vladavini. Pretpostavka ostvarenju vladavine prava su ustav, dioba vlasti te ustavnost i zakonitost. U pravnoj državi samo pravo je najviše rangirano, iznad bilo kojeg pojedinca ili grupe, uključujući zakonodavca.

Ključne riječi: vladavina prava, pravna država, ljudske slobode, pravo, zakon

LAW AND PROTECTION OF HUMAN RIGHTS DURING THE CORONAVIRUS PANDEMIC WITH REFERENCE TO THE EU AND BIH

Abstract: In today's society and the media, we often encounter the notion of the rule of law and the rule of law. Unfortunately, we live in a country where these terms are often at stake, and most often referred to by those who violate them. Usually these terms are perceived as synonyms, but this is not the case. Man has always been striving for the freedom, rights and equality that he deserves under the moral and promised laws of man. We view the rule of law as the spirit of the modern state, the state in the service of the people. The notion of the rule of law, in its contemporary theoretical meaning, is a sociological category that gives optimal frameworks for human freedoms, equality of people in opportunities for success. It is a state where it is not governed by an individual or a group but by the rule of law and everyone is obliged to obey that rule. The prerequisites for the exercise of the rule of law are the constitution, the separation of powers, and constitutionality and legality. In the rule of law, law alone is the highest ranking, above any individual or group, including the legislator.

Keywords: rule of law, rule of state, human freedoms, law.

1. UVOD

„Svi su ljudi rođeni slobodni, s jednakim dostojanstvom i pravima”.

To znači da sve osobe od trenutka rođenja posjeduju određena prava koja se nazivaju ljudskim pravima. Ljudska prava su zagaranтована svakom ljudskom biću na temelju postojanja kao bića. Karakteristike ljudskih prava su: univerzalnost, neotuđivost, nedjeljivost i međusobna ovisnost i povezanost. Osnovni principi ljudskih prava su: nediskriminacija i jednakost, participacija i uključenost, i odgovornost i vladavina zakona.

Istorijski gledano, za današnji stadij razvoja i uloge ljudskih prava i sloboda u ustavnopravnim sistemima demokratskih država najveći značaj su imale borba za nezavisnost sjevernoameričkih kolonija i francuska buržoaska revolucija u XIX vijeku. Oba događaja predstavljaju simbol borbe za slobodu zajednice i pojedinca, ograničavanje vlasti naspram čovjeka i stvaranje čovjekovog slobodnog polja djelovanja u koje država neće smjeti da se miješa. Tako, u Deklaraciji o nezavisnosti (eng. Declaration of Independence) od 4. jula 1776. godine, koji se i danas slavi kao Dan nezavisnosti SAD, navodi se da je „očigledna istina da su svi ljudi jednaki”, „određeni neotuđivim pravima” među kojima su pravo na život, slobodu i traganje za srećom. U francuskoj Deklaraciji o pravima čovjeka i građanina (franc. Déclaration des droits de l’homme et du citoyen) od 26. augusta 1789. godine, koja je, prema Preambuli francuskog Ustava V republike od 1958. godine, i danas sastavni dio Ustava ove države, navedeno je da su prava čovjeka i građanina „prirodna, neotuđiva i sveta”. Oba dokumenta, koja su neizmjenjivo uticala na inkorporisanje ljudskih prava u normativne sisteme država, zasnivala su se na teoriji škole prirodnog prava. Teorija te škole polazi od toga da su svi ljudi jednaki (univerzalnost) i da svaki čovjek (individualnost) ima urođena i neotuđiva prava, potvrđena u biću svakog čovjeka, u njegovoj prirodi, pa, prema tome, ona ne zavise od države ili pozitivnog prava. Žan-Žak Ruso (franc. Jean-Jacques Rousseau), jedan od sljedbenika škole prirodnog prava, u svom djelu „Društveni ugovor” ističe da demokratski suveren (vladar) ne može težiti ciljevima i interesima koji su suprotni interesima pojedinca koji ga je izabrao zbog čega mu i ne treba jamstvo naspram svojih podanika.

Iako su ljudska prava i slobode bile vezane za svoj „apsolutni” i „natpozitivnopravni” karakter, važenje ljudskih prava i sloboda je nemoguće zamisliti bez ustava i zakona. Tako i sama Deklaracija o pravima čovjeka i građanina, u čl. 4-6, govori o tome da se sadržaj prava čovjeka i građanina može ograničiti samo zakonom u onoj mjeri u kojoj je to potrebno da bi svi imali jednaka prava i da bi se spriječile radnje koje štete društvu. Tako je zakonodavno tijelo postalo čuvar i zaštitnik prava čovjeka i građanina. Međutim, upravo u toj nužnosti da se ozakone prava čovjeka i građanina pojavljuje se opasnost da zakonodavac zloupotrijebi svoje ovlaštenje i zakonima naruši „neotuđiva i nepovrediva” prava i slobode. Tipičan primjer takve zloupotrebe jeste prenošenje ovlaštenja sa njemačkog parlamenta (njem. Reichstag) na vladu Adolfa Hitlera usvajanjem Zakona o prenošenju ovlaštenja (njem. Ermächtigungsgesetz) od 24. marta 1933. godine, čime je Hitleru i omogućeno da donese bilo koji propis, nezavisno od parlamenta i bez nužnog poštivanja postojećeg ustava.

Posljedice su i te kako poznate. Poučene posljedicama 2. svjetskog rata, većina država je digla ljudska prava i slobode na ustavni nivo. Princip podjele vlasti i ustavnopravni rang ljudskih prava i sloboda omogućili su ljudskim pravima i slobodama znatno bolju normativnu zaštitu. Osim toga, nakon 2. svjetskog rata međunarodna zajednica je postala mnogo aktivnija na polju zaštite ljudskih prava i sloboda, te osiguranja mira u svijetu. Drugim riječima, počela je

26.-27. Mart/March 2021.

intenzivna faza internacionalizacije ljudskih prava i sloboda. Doneseni su mnogobrojni međunarodni dokumenti o zaštiti ljudskih prava i sloboda, čime je ovo pravno područje postalo dio međunarodnog prava. Ta faza razvoja počela je usvajanjem Povelje UN 26. juna 1945. godine, koja je „potvrdila vjeru u osnovna prava čovjeka, u dostojanstvo i vrijednost ljudske ličnosti” (Preambula). Nakon toga, 10. decembra 1948. godine, iako pravno neobavezujuća, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima priznala je da su „urođeno dostojanstvo”, te „jednaka i neotuđiva prava svih članova ljudske porodice temelj slobode”. Kvalitetan korak naprijed napravljen je usvajanjem 19. decembra 1966. godine pravno obavezujućih dokumenata: Pakta UN o građanskim i političkim pravima i Pakta UN o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Na taj način ljudska prava i slobode postali su nezaobilazni segment međunarodnog prava. Štaviše, značaj nekih prava, kao što je zabrana diskriminacije na rasnoj osnovi, bio je toliki da su proglašeni *ius cogensom* – imperativnim međunarodnim pravom kojem se sve države svijeta moraju povinovati.

Posljednji aspekt koji je bitno spomenuti u ovom kontekstu jesu izvršna snaga i provodivost ljudskih prava i osnovnih sloboda. Prije više od 200 godina smatralo se da je svečana proklamacija francuske Deklaracije o pravima čovjeka i građanina dovoljna garancija za djelotvornu zaštitu ljudskih prava. To je i bio razlog što se francuski sistem zaštite ljudskih prava i sloboda s vremenom počeo kritikovati kao formalistički i nedjelotvoran, za razliku od engleskog, koji je od početka stavljao akcent na uspješne procesne garancije, misleći, prije svega, na djelovanje procesnog instituta *habeas corpus* (koji je zabranjivao protivpravna lišavanja slobode u Engleskoj). U današnje vrijeme u svijetu postoje izuzetno bitni mehanizmi za institucionalnu i procesnu garanciju zaštite ljudskih prava i sloboda. To se posebno odnosi na Evropu u kojoj sistem zaštite ljudskih prava i sloboda iz EKLJP, uključujući pravno obavezujuću jurisdikciju ESLJP, predstavlja najuspješniji regionalni sistem zaštite ljudskih prava i sloboda u svijetu.

2. LJUDSKA PRAVA

Opšta deklaracija o ljudskim pravima proglašena je na Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda 1948. godine i od tada se u svijetu koristi kao okosnica ljudskih prava u brojnim državama. Sastoji se od 30 članova koji vrlo jasno i jednostavno opisuju temeljna ljudska prava i slobode. Generealna skupština proglašava: „ovu opštu deklaraciju o pravima čovjeka kao zajednički standard koji trebaju postići svi narodi i sve nacije da bi svaki pojedinac i svaki organ društva, imajući u vidu ovu Deklaraciju stalno na umu težio da učenjem i odgojem doprinese poštovanju ovih prava i sloboda i da bi postupnim nacionalnim i međunarodnim mjerama bilo osigurano njihovo opšte i stvarno priznanje i poštovanje kako među narodima samih država članica, tako i među narodima onih teritorija koje su pod njihovom upravom

Prva tri člana Deklaracije proklamuju da se svi ljudi rađaju slobodni i jednaki i da bi jedni prema drugima trebalo da se ponašaju u duhu bratstva, kao i da imaju pravo da uživaju sva prava i slobode bez ikakve razlike. Svako ima pravo da živi, da bude slobodan i bezbjedan. Članovi od 4. do 21. Utvrđuju različita građanska i politička prava, uključujući i pravo da čovjek ne bude rob i zaštitu od mučenja ili okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni, te pravo da svaka ličnost pred zakonom bude priznata uz jednaku zakonsku zaštitu od zloupotreba prava, kao što su: zaštita od svojevoljnog hapšenja, pritvaranja ili progonstva, pravo na pravedno javno saslušanje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, kao i pravo da se osoba smatra nevinom sve dok se ne dokaže krivica. Ostala građanska prava obuhvataju zaštitu od

26.-27. Mart/March 2021.

samovoljnog mješanja u privatni ili porodični život i prepisku, pravo na nacionalnost i azil, pravo na brak i osnivanje porodice, pravo na ličnu svojinu, slobodu misli, svijesti, vjeroispovjesti, mišljenja i izražavanja, pravo na mirno okupljanje i udruživanje, ali i jednako pravo da ne pripada nikakvom udruženju, pravo da učestvuje u vlasti svoje zemlje i jednako pravo pristupa javnim službama. Članom 22. Počinje nova grupa članova kojima su utvrđena različita ekonomska, društvena i kulturna prava odnosno ona prava koja imaju svi na osnovu svoje pripadnosti tom društvu. Ta prava obuhvataju pravo na društvenu sugurnost, pravo na rad pod pravednim i jednakim uslovima, pravo na istu platu za isti rad, pravo na odmor i slobodno vrijeme, pravo na životni standard koji omogućava dobro zdravlje i blagostanje, pravo na obrazovanje pod određenim uslovima, kao i pravo na učešće u kulturnom životu zajednice. Zaključni članovi proklamuju pravo svakog čovjeka na društveni i međunarodni poredak u kojem bi prava i slobode iz Deklaracije mogla u potpunosti da se ostvaruju. Ova prava, predstavljaju osnovna načela ljudskih prava i obaveza koja su podsticala međunarodnu saradnju tokom djelovanja Ujedinjenih nacija/naroda. Iskustvo je pokazalo da dogovor o osnovnim pravilima civilizovanog življenja nije dovoljan za suzbijanje varvarizma ni država niti posljedica uprkos nivou njihove emancipovanosti. Osim devet posebnih deklaracija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija kojima su utvrđena mjerila za unapređivanje mira, kao i sličnog broja dogovora o kontroli naoružavanja, doneseno je tokom poslednje četiri decenije preko 50 međunarodnih dokumenata o konkretnim ljudskim pravima. Cilj tih konvencija i deklaracija je da se stane na put raznovrsnim zloupotrebama prava i obaveza koje se pojavljuju u savremenom svijetu.

3. OSNOVNE KARAKTERISTIKE LJUDSKIH PRAVA

Ljudska prava utemeljena su zbog uvažavanja dostojanstva i vrijednosti svake osobe. U preambuli Opće deklaracije o ljudskim pravima stoji da je priznanje urođenog dostojanstva te jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske obitelji temelj slobode, pravde i mira u svijetu.

Temeljni postulat suvremenog društva je da se sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.

Ljudska prava su opća (univerzalna), što znači da su primjenjiva jednako i bez diskriminacije na sve ljude, neovisno o njihovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Ponekad se pojedine skupine ljudi kao što su žene, djeca, stranci, apatridi, izbjeglice i sl. zaštićuju posebnim aktima (npr. Konvencija o pravima djeteta, Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom), no time se ne ugrožava načelo univerzalnosti ljudskih prava, već se na taj način pruža efikasnija i preciznija zaštita posebno osjetljivih grupacija.

Nadalje, ljudska prava su urođena i neotuđiva, što znači da ih svako ljudsko biće stječe samim rođenjem te mu se ona ne mogu niti smiju oduzeti. Naime, ljudska prava nisu zasluge ili nagrade pa se stoga ne poklanjaju niti ne oduzimaju, već pripadaju svakom čovjeku već na temelju činjenice njegovog postojanja. I konačno, ljudska prava su nedjeljiva i međusobno ovisna što znači da grupe ljudskih prava imaju jednaku važnost te da se pojedina prava ne mogu ostvariti bez istovremenog ostvarenja nekih drugih prava (npr. bez prava na slobodu kretanja teško će se ostvariti pravo na sudjelovanje u kulturnom životu zajednice, bez prava na slobodu mišljenja teško će se ostvariti pravo na slobodu vjeroispovijesti).

4. UZROCI, USLOVI I SREDSTVA ZA POSTOJANJE VLADAVINE PRAVA – PRAVNE DRŽAVE

Obzirom na društvenu prirodu ljudskih prava i sloboda zastupljena je njihova podjela na: građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna.

Građanska prava karakteriše čovjekova autonomija u odnosu na državu, dok političkim pravima pripadaju ona prava koja znače čovjekovo učešće u upravljanju državnim i inače javnim poslovima. I za građanska i za politička prava je karakteristično da se primarno baziraju na načelu slobode. Ekonomska, socijalna i kulturna prava su historijski nastala kasnije nego građanska i politička prava. Ova prava imaju društvenu funkciju da ljude dovedu u što ujednačeniji i pravedniji društveni položaj. Smatra se da je njihovo postojanje uslov za uživanje građanskih i političkih prava, jer ih čovjek koji je neobrazovan, siromašan i u okolnostima socijalne bijede zaista teško može ostvariti. Načela jednakosti i solidarnosti su njihov primarni oslonac. U cijelom historijskom toku razvoja ljudskih prava i sloboda primarno su bila u fokusu prava čovjeka kao pojedinca. Međutim, postoje prava koja čovjek ne može sam uživati, odnosno individualno pravo pojedinca je limitirano realnim stanjem tog prava u društvenom kolektivitetu kome on pripada. Ako je u tom smislu kolektivnost obespravljen ili ugrožen onda i dotična prava njegovog pripadnika objektivno imaju u osnovi isti položaj odnosno tretman kao što su: pravo na samoopredjeljenje, pravo na jezik, pravo na ispoljavanje vjerskih ubjeđenja i slično. Zbog toga se ne samo u pravnoj doktrini, nego i u zakonodavstvu vrši razlikovanje ljudskih prava na individualna i kolektivna prava. Također, prisutno je i grupisanje ljudskih prava i sloboda u takozvane generacije, gdje je kriterij historijski redoslijed njihovog nastajanja i priznavanja. Ta podjela se vrši u četiri generacije. Prva kao rezultat velikih građanskih revolucija s kraja XVIII i tokom XIX vijeka. Druga koja je nastala u prvoj polovini XX vijeka. Treća nastala nakon II Svjetskog rata. I četvrta koja je vezana za najnovija dostignuća nauke i tehnologije.

Pravna nauka i pozitivno pravo vrše klasifikaciju ljudskih prava i prema stepenu njihove zaštićenosti. Po tom kriteriju se dijele na potpuno zaštićena i relativno zaštićena prava. U grupu potpuno zaštićenih ljudskih prava spadaju ona prava koja za čovjeka imaju najveći značaj u svakom pogledu (fizičkom, pravnom, moralnom i ukupnom društvenom). To su pravo na život, zabrana mučenja, zabrana ropstva, kažnjavanje samo na osnovu zakona. Relativno zaštićena prava su ona prava koja su podložna restrikciji, bilo kao njihovo ograničavanje kao što je sloboda kretanja u određenim okolnostima ili kao njihovo derogiranje kao što je ukidanje za određeno vrijeme na primjer lišavanje slobode.

Podjela ljudskih prava postoji i po kriteriju da li je za njihovo ostvarivanje i uživanje osigurana pravna zaštita ili nije. Po tom kriteriju ljudska prava se dijele na utuživa i neutuživa. Najveći broj prava spada u kategoriju takozvanih utuživih prava. To su ona prava u odnosu na koja postoje odgovarajući pravni lijekovi i propisana procedura njihove pravne zaštite pred nadležnim državnim organom. Postoje prava koja po svojoj prirodi nisu utuživa odnosno koja se ne mogu zaštititi djelotvornim pravnim lijekovima

26.-27. Mart/March 2021.

5. PREGLED LJUDSKIH PRAVA U KONTEKSTU PANDEMIJE KORONAVIRUSA

Pandemija koronavirusa test je za vlade, društva i pojedince, jer ju je moguće suzbiti samo ako svi zajedno pokažemo odgovornost, budemo solidarni i surađujemo. Ona nas je podsjetila koliko smo međusobno povezani, što nije vidljivo samo po načinu širenja virusa, već i po tome koliko ovisimo o drugima – svima koji rade u zdravstvu, trgovinama, ljekarnama, dostavnim službama, medijima i drugim djelatnostima, koje nam u ovim trenucima osiguravaju osnovne uvjete života i zaštite od zaraze. Kao i svaka izvanredna situacija, i ova pandemija neodvojiva je od ljudskih prava – na zdravlje, život, pristup informacijama, rad, obrazovanje, socijalnu sigurnost, slobodu kretanja, privatnost ili mirno okupljanje, a upravo je njihova zaštita jedan od ključnih načina borbe protiv ovog najvećeg javnozdravstvenog izazova s kojim se moderni svijet ikad suočio. Zaštita ljudskih prava u ovom slučaju uključuje i ograničenja nekih među njima, čemu svjedočimo u posljednje vrijeme, što jest predviđeno i Ustavom i međunarodnim dokumentima, uz uslov da se to čini zakonom i razmjerno potrebi ograničenja.

U nastavku pregled ljudskih prava u kontekstu pandemije koronavirusa, koji je pripremio Ured visoke povjerenice za ljudska prava UN-a (OHCHR).

Pristup zdravstvenoj skrbi

- Uz postizanje medicinskih učinaka, odgovor zdravstvenog sistema trebao bi obuhvatiti i posljedice koje na ljudska prava mogu imati mjere suzbijanja pandemije
- Liječenje bi trebalo biti dostupno svima bez diskriminacije – osigurati da nikome nije uskraćeno zbog imovnog stanja ili stigmatizacije

Izvanredne mjere

- Međunarodno pravo dozvoljava izvanredne mjere kao odgovor na prijetnje, ali one moraju biti razmjerne, nužne i ne smiju diskriminirati, što znači da moraju biti precizne, ograničene i najmanje zadirati u prava kako bi se zaštitilo zdravlje
- Mjere ne smiju služiti utišavanju neistomišljenika, kao ni novinara ili zaštitnika ljudskih prava, dok se neka prava nikada ni ne smiju ograničiti, poput prava na život, slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi, a ograničenja ne smiju utjecati ni na zabranu mučenja, prisilnog udaljenja ili vraćanja (non-refoulement) ili na pridržavanje obaveze lišenja slobode isključivo na temelju zakona i u postupku propisanom zakonom
- Vlade trebaju obavijestiti građane što znači izvanredno stanje, kako se primjenjuje i koliko dugo će biti na snazi
- Kad kriza prođe, važno je da vlade građanima osiguraju povratak u svakodnevicu i ne koriste izvanredne mjere unedogled, jer odgovor na krizu mora biti u skladu sa stvarnim potrebama tijekom različitih faza

Nitko ne smije ostati zaboravljen

- Marginalizirane osobe dio su svakoga društva i iz raznih razloga imaju poteškoća u pristupu informacijama i uslugama, što je ponekad posljedica diskriminacije ili političkih podjela. Zato je potrebno posebnu pažnju usmjeriti onima koji su u riziku da

26.-27. Mart/March 2021.

ih se izostavi u važnim informacijama o koronavirusu i odgovoru na pandemiju, poput osoba s invaliditetom, migranata, starijih, LGBTI osoba, nacionalnih manjina i drugih

- Nacionalne institucije za ljudska prava i organizacije civilnog društva mogu pomoći u ukazivanju na skupine društva koje bi mogle biti zaboravljene, širenju informacija u određenim zajednicama, ali i ukazivanju vladama na utjecaj mjera na ove skupine

Stanovanje

- U trenutku kad je ključno da građani ostanu doma i održavaju fizičku distancu, iznimno je važno osvijestiti kako je to jako teško ili nemoguće osobama koje nemaju adekvatan smještaj (žive u prenapučenim kućanstvima, bez vode i/ili kanalizacije), zbog čega bi vlade morale poduzeti hitne mjere kako bi im pomogle, primjerice pružanjem privremenog smještaja u raspoloživim stambenim jedinicama
- Potrebno je spriječiti i porast broja beskućnika, primjerice među građanima kojima prijeti ovrha, moratorijima na deložacije, kredite i slično
- Kod uvođenja mjera ograničenja kretanja, nitko ne bi trebao biti kažnjen zato što je beskućnik ili nema adekvatan smještaj

Osobe u detenciji ili institucionalnom smještaju

- Osobe lišene slobode, uključujući u zatvorima, pritvorima, prihvatnim centrima za strance i drugim mjestima iz kojih ne mogu svojevóljno izaći, nemaju uvjete za održavanje fizičke distance i u većem su riziku od zaraze, što bi trebalo uzeti u obzir kod planiranja odgovora na krizu,
- Vlade moraju osigurati pristup informacijama, preventivnu i drugu zdravstvenu skrb svim osobama lišenima slobode i žurno razmotriti njihovo puštanje na slobodu ili alternativu detenciji, kako bi se umanjio rizik zaraze u mjestima u kojima su oni smješteni

Informacije i sudjelovanje

- Informacije o pandemiji i mjerama njezina suzbijanja trebale bi biti dostupne svima, bez iznimke, što podrazumijeva njihovo oblikovanje na razumljiv način i jezik, kao i prilagodbu osobama sa specifičnim potrebama, uključujući slabovidne, one oštećena sluha, ali i one koji ne znaju čitati
- Pristup internetu je zaraženim osobama ključan za primanje relevantnih informacija, zbog čega bi vlade trebale spriječiti uskraćivanje interneta i osigurati njegovu široku dostupnost
- Građani imaju pravo sudjelovati u donošenju odluka koje utječu na njihov život, za što je potrebno da službena komunikacija bude transparentna
- Zdravstveni i drugi stručnjaci, uključujući znanstvenike, moraju moći slobodno govoriti i dijeliti točne i važne informacije, kako međusobno, tako i s javnošću. Također, potrebno je poduzeti napore na međunarodnoj i nacionalnoj razini za suzbijanje lažnih i zavaravajućih vijesti koje uzrokuju strah i predrasude

Stigmatizacija

- Pandemijska koronavirusa potiče stigmatizaciju, diskriminaciju, rasizam i ksenofobiju prema određenim nacionalnim i etničkim skupinama. Moramo raditi zajedno kako bismo zaustavili ovaj trend
- Političari i druge javne osobe trebale bi glasno govoriti protiv stigmatizacije i rasizma potaknutih ovom krizom, kao i izbjegavati njihovo poticanje. Države bi trebale brzo reagirati kako bi suzbile retoriku koja potiče strah i osigurati da odgovor na koronavirus ne dovede do diskriminacije ili nasilja prema ranjivim skupinama
- Dijeljenje točnih, jasnih i potkrijepljenih informacija, kao i kampanje podizanja svijesti, najbolji su alati za suzbijanje diskriminacije i ksenofobije, koje se hrane dezinformiranošću i strahom, a dodatni trud je potrebno uložiti u uočavanje takvih incidenata, dok bi odgovor na njih trebao biti brz i javno objavljen

Izbjeglice i migranti

- Izbjeglice i migranti su u posebnom riziku, jer su često zatvoreni u kampovima i naseljima ili žive u prenaseljenim područjima, s ograničenim komunalnim uslugama i bez pristupa zdravstvu
- Jezične i kulturološke razlike, cijene, nedostatak informacija, diskriminacija i ksenofobija prepreke su u ostvarivanju zdravstvenih usluga, a migranti u iregularnim situacijama ih često i ne žele ostvariti, zbog straha od detencije, deportacije ili sankcioniranja zbog nereguliranog statusa
- Države bi trebali specifičnim mjerama prevencije od zaraze i odgovorom na pandemiju obuhvatiti izbjeglice i migrante, osiguranjem pristupa informacijama, testiranjem i osiguravanjem zdravstvenih usluga svima, bez obzira na njihov status
- Hitna međunarodna podrška potrebna je zemljama u kojima se nalazi najviše izbjeglica i migranata, kako bi njima, ali i lokalnim zajednicama, osigurale dostatne usluge, što je iznimno važno za očuvanje javnog zdravlja u tim područjima i suzbijanje stigmatizacije i ksenofobije
- Važno je i da strože kontrole granica, ograničenje putovanja i slobode kretanja, ne onemogućuju pristup zaštiti ljudima koji bježe od rata ili proganjanja

Socijalni i ekonomski učinci

- Pravo na obrazovanje mora biti zaštićeno i u slučaju zatvaranja škola, primjerice održavanjem online nastave. Pri tom bi ova mjera mogla neproporcionalno utjecati na djevojčice, koje se diljem svijeta suočavaju s ozbiljnim preprekama u školovanju, a u ovakvim trenucima bi se od njih moglo očekivati i preuzimanje značajnog dijela kućanskih poslova. I dječaci i djevojčice bi zbog ove mjere mogli ostati i bez kvalitetnih obroka koje često imaju osigurane samo u školama
- Vlade, javni i privatni sektor, međunarodne i domaće organizacije bi trebale dijeliti dobre prakse uklanjanja negativnih socio-ekonomskih učinaka pandemije
- Potrebno je procijeniti i zaštititi sigurnost i zdravlje svih koji moraju raditi tijekom pandemije, posebice zdravstvenih djelatnika. Nitko ne bi zbog straha od otkaza trebao biti prisiljen raditi u uvjetima koji im nepotrebno ugrožavaju zdravlje
- Brze mjere pomoći trebale bi štititi od dalekosežnih učinaka krize, poput plaćenog bolovanja, snažnih prava nezaposlenih ili zajamčenih osnovnih primanja

Privatnost

- Mjere nadgledanja ponašanja i kretanja građana trebale bi biti usko povezane s točno određenim zdravstvenim ciljevima i ograničene u trajanju i opsegu, razmjerno potrebi

Voda i kanalizacija

- Pranje ruku vodom i sapunom je osnovni način suzbijanja koronavirusa, pa je odgovaranje na potrebe 2,2 milijarde ljudi koji nemaju pristup sigurnoj vodi, ključno za uspjeh globalne borbe protiv koronavirusa
- Potrebno je tijekom krize zabraniti isključivanje vode onima koji ju ne mogu priuštiti i besplatno je osigurati siromašnima i ljudima koji trpe značajne financijske posljedice pandemije

6. EUROPSKA UNIJA O LJUDSKIM PRAVIMA U DOBA PANDEMIJE KORONAVIRUSA

Pandemija koronavirusa utječe na svaku zemlju i regiju svijeta te na sve aspekte naših života. Podsjetila nas je na to koliko smo međusobno povezani. Nitko neće biti siguran ni u kojoj zemlji sve dok pandemija buktu u različitim dijelovima svijeta. Poštovanje svih ljudskih prava mora ostati u središtu borbe protiv pandemije i podupiranja globalnog oporavka. Pandemija i njezine socioekonomske posljedice imaju nerazmjerni učinak na prava žena, djece i starijih osoba, kao i na sve osobe u ranjivim situacijama, uključujući izbjeglice, migrante i interno raseljene osobe, te produbljuju postojeće nejednakosti. Mjerama odgovora trebale bi se uzeti u obzir potrebe onih koji su najviše izloženi riziku od marginalizacije, stigmatizacije, ksenofobije, rasizma i drugih oblika diskriminacije. Sprečavanje svih oblika seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja i zaštita od njih, među ostalim odgovarajućim mehanizmom pravne zaštite, i trajni pristup svim osnovnim zdravstvenim uslugama posebno su važni tijekom razdoblja ograničavanja širenja zaraze. Sve mjere i djelovanja poduzeti kao odgovor trebali bi biti uključeni te bi se njima trebalo osigurati potpuno i učinkovito sudjelovanje žena u postupcima donošenja odluka i u svim fazama odgovora i oporavka. Osim toga potrebno je pristupiti rješavanju ozbiljnog utjecaja krize na gospodarska i socijalna prava. Europska unija ponovno potvrđuje potrebu da se posebna pozornost posveti sve većem utjecaju pandemije na sva ljudska prava, demokratiju i vladavinu prava. U izvanrednim okolnostima državama se u skladu s međunarodnim pravom o ljudskim pravima dopušta da ograniče određena ljudska prava pod uslovom da su mjere nužne, razmjerne, privremene i nediskriminirajuće. Pandemiju koronavirusa ne bi trebalo upotrijebiti kao izgovor za ograničavanje prostora za demokratsko i građansko djelovanje, poštovanja vladavine prava i međunarodnih obveza niti za ograničavanje slobode izražavanja, slobode tiska i pristupa informacijama na internetu i izvan njega. Mjere ne bi trebalo upotrebljavati za ograničavanje rada boraca za ljudska prava, novinara, medijskih djelatnika i organizacija civilnog društva. Digitalne tehnologije koje imaju potencijal pomoći u obuzdavanju pandemije trebale bi se upotrebljavati uz potpuno poštovanje ljudskih prava, uključujući pravo na privatnost.

26.-27. Mart/March 2021.

Pristup pouzdanim informacijama neophodan je za zaštitu prava svih osoba na najviši mogući standard zdravlja. Ljudi moraju biti u stanju zaštititi svoje zdravlje i zdravlje drugih. Obmanjujuće ili lažne informacije mogu ugroziti živote. Stoga je ključno odlučno suzbijati dezinformiranje transparentnom i pravodobnom komunikacijom utemeljenom na činjenicama te tako ojačati otpornost društava.

Europska unija prepoznaje da je uloga civilnog društva i boraca za ljudska prava važnija nego ikad za poticanje solidarnosti, pružanje potpore onima kojima je pomoć najpotrebnija, obranu ljudskih prava, temeljnih sloboda i demokratskog prostora te promicanje odgovornosti. Ovo je trenutak za solidarnost i globalnu saradnju ulaganjem multilateralnih napora. Europska unija ponovno potvrđuje svoju predanost doprinosu globalnom odgovoru na pandemije. Europska unija promicat će koordinaciju u svim relevantnim multilateralnim forumima, uključujući suradnju s UN-om, SZO-om, Vijećem Europe, OESS-om i drugim regionalnim organizacijama. Posebno su važne i mjere poduzete na nacionalnoj razini. Europska unija podupire važnu ulogu sistema UN-a u mobilizaciji i koordinaciji globalnog odgovora na pandemiju s ljudskim pravima na prvom mjestu. Snažno podupiru poziv glavnog tajnika UN-a na hitan prekid vatre na svjetskoj razini, kao i poziv na okončanje rodno uvjetovanog nasilja, te rad visoke povjerenice za ljudska prava i njezina Ureda.

7. IZVORI LJUDSKIH PRAVA U BIH

Osim Ustava BiH, i drugi pravni akti propisuju ljudska prava i slobode koji nemaju ustavni, već (uglavnom) zakonski rang (npr., Zakon o zabrani diskriminacije u BiH).

Ustav BiH sadrži neuobičajeno široko postavljen katalog ljudskih prava i sloboda. Ljudska prava i slobode u Ustavu BiH nisu koncentrisani u jednom jedinstvenom katalogu, već se nalaze na različitim mjestima i u različitim pravnim izvorima.

Na taj zaključak ne utiče ni činjenica da član II/3. Ustava BiH nosi naslov „Katalog prava”. Naime, kada se sagleda kompletan tekst Ustava BiH, mogu se uočiti četiri različite grupe ljudskih prava i sloboda, koje se međusobno, manje ili više, preklapaju i podudaraju. Osim toga, za te četiri grupe ljudskih prava i sloboda mogu se uočiti određene specifičnosti.

Te četiri skupine su:

- Katalog prava iz člana II/3. Ustava BiH,
- EKLJP,
- Aneks I na Ustav BiH i
- pojedina ljudska prava i slobode na drugim mjestima u Ustavu BiH.

Katalog prava iz člana II/3. Ustava BiH je lista ukupno 13 različitih individualnih prava i sloboda, koji, uglavnom, predstavljaju slobodarska i ljudska prava i slobode.

To su:

- pravo na život;
- pravo lica da ne bude podvrgnuto mučenju, niti nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni;
- pravo lica da ne bude držano u ropstvu ili potčinjenosti, ili na prisilnom ili obaveznom radu;
- pravo na ličnu slobodu i sigurnost;
- pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom;

26.-27. Mart/March 2021.

- pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku;
- pravo na slobodu misli, savjesti i vjere;
- sloboda izražavanja;
- sloboda mirnog okupljanja i sloboda udruživanja s drugima;
- pravo na brak i zasnivanje porodice;
- pravo na imovinu;
- pravo na obrazovanje i
- pravo na slobodu kretanja i prebivališta.

EKLJP, na koju ukazuje član II/2. Ustava BiH, ubraja se u drugu skupinu prava i sloboda iz Ustava BiH. Interesantno je istaći da se sva prava iz kataloga člana II/3. Ustava BiH, ujedno, nalaze i u EKLJP. Naravno, osim 13 prava i sloboda iz člana II/3. Ustava BiH, EKLJP propisuje i mnoga druga ljudska prava i slobode koji nisu obuhvaćeni članom II/3. Ustava BiH (npr., pravo na efektivan pravni lijek iz člana 13. EKLJP). Materijalni obim prava i sloboda iz člana II/3. Ustava BiH i identičnih prava iz EKLJP je isti. Prema tome, ako neko tvrdi da je učinjena povreda prava na imovinu, zaštita tog prava po osnovu člana II/3.k) Ustava BiH je identična zaštiti prema članu 1. DP broj 1 uz EKLJP. Međutim, u pogledu pitanja aktivne legitimacije (*ratione personae*), tj. prava da se pozove na katalog ljudskih prava i sloboda iz EKLJP, USBiH je naglasio da postoji razlika u odnosu na katalog prava i sloboda iz člana II/3. Ustava BiH. Naime, EKLJP daje minimum zaštite, i to isključivo privatnim fizičkim i pravnim licima, a ne javnopravnim subjektima, a katalog iz člana II/3. Ustava BiH pruža širu zaštitu i štiti kako privatna fizička i pravna lica, tako i javnopravne subjekte.

Aneks I na Ustav BiH sadrži dodatni katalog međunarodnopravnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava i sloboda, te humanitarnog međunarodnog prava. Do danas (1. juni 2012. godine) BiH je potpisala i ratifikovala sve dokumente sa te liste osim Evropske povelje za regionalne jezike i jezike manjina (1992), koja je potpisana 2006. godine, ali do danas nije ratifikovana. Treba napomenuti da je BiH obavezna da, prema članu II/7. Ustava BiH, postane ili ostane strana ugovornica tih međunarodnih sporazuma.

Konačno, četvrtu skupinu ljudskih prava i sloboda čine različita prava koja se mogu naći na različitim mjestima u Ustavu BiH. Tako, posljednja, 10. alineja Preambule Ustava BiH propisuje kolektivno pravo Bošnjaka, Hrvata i Srba da imaju konstitutivni status. Član I/4. Ustava BiH propisuju 4 ekonomske slobode kretanja: ljudi, robe, usluga i kapitala. Član II/4. Ustava BiH propisuje zabranu diskriminacije za sva prava i slobode koji su propisani u članu II i Aneksu I na Ustav BiH. Član II/5. Ustava BiH propisuje pravo izbjeglica i raseljenih lica da se vrate u svoja prijeratna mjesta stanovanja.

8. BIH ZA VRIJEME PANDEMIJE KORONAVIRUSA

Zbog pandemije uvedeno je vanredno stanje u oba entiteta te su na entitetskim i kantonalnim nivoima оформljeni krizni štabovi koji su bili operativno-zakonodavna tijela sa zaduženjem donošenja mjera. Jedna od netipičnih mjera, u odnosu na većinu država Evropske unije, je bilo uvođenje policijskog sata 21. marta u cilju suzbijanja širenja koronavirusa, a kojim je bilo zabranjeno kretanje od 20 do 5 sati. To je bio restriktivniji policijski sat nego za vrijeme rata kada je počinjao u 22 sata. Poslije nekog vremena satnica početka je ipak pomjerena na deset naveče, ali je u javnosti i većini medija ostalo nerazumijevanje čemu policijski sat kada se već u šest sati sve zatvaralo, a kavanama svakako nije bio dozvoljen rad.

26.-27. Mart/March 2021.

Druga norma koja je izazvala ogromno protivljenje pravne struke, ali i onih na koje se odnosilo, je zabrana kretanja starijim od 65 godina, jer su oni najugroženija grupa, i mlađih od 18 godina, jer su oni navodno najveći prenosnici virusa. Nakon mjesec dana totalne zabrane, ovim kategorijama je omogućeno tri dana u sedmici da izlaze po par sati. No, ubrzo je Ustavni sud zatražio hitno ukidanje ove mjere što je momentalno učinjeno. U septembru Bosna i Hercegovina bilježi rekordne brojeve zaraženih korona virusom. Dio političara na vlasti tvrdi da je upravo razlog što nema više restriktivnih mjera, da su kontakti češći, ali i da dio građani posvećuju manje pažnje prevenciji. Ismir Jusko, ministar unutrašnjih poslova Kantona

Sarajevo, grada u kojem živi 12 posto populacije BiH, kaže da je razumljivo da se život morao u određenoj mjeri normalizovati, ali da su restriktivne mjere bile neophodne. Ministar smatra da su pretjerane insinacije da su nečija ljudska prava bila ugrožena, jer riječ je o vanrednoj situaciji. Odbija i komentare da su neke stvari urađene mimo zakona. Tvrdi da je zahvaljujući promptnom postupanju potpuno suzbijen prvi talas pandemije.

„Želim podsjetiti javnost na jednu bitnu stvar – u tom momentu u Kantonu Sarajevo mi smo imali jedno do dvoje oboljelih, a po nekoliko dana nismo imali niti jednog oboljelog. A onda kada su mjere postale fleksibilnije, sada imamo u jednom danu više oboljelih nego što smo imali za svo vrijeme trajanja vanrednog stanja. To pokazuje da smo sigurno u tom periodu uradili pravu, konkretnu stvar. Kada dolazite u situaciju da se na dnevnoj bazi ljudi razboljevaju, dio ljudi umire, i to ne samo stariji, već i ljudi u 30tim i 40tim godinama, morate uvoditi mjere. Paradoks je da Svjetska zdravstvena organizacija sada govori sve ono što smo mi radili, a to je da se koristi zaštitna oprema i da se radi primarna prevencija da se spriječi oboljevanje ljudi“, kazao je Ismir Jusko.

„Kada smo vidjeli šta se dešava u Italiji i Španiji, mi smo znali da moramo krenuti puno restriktivnije i konkretnije nego što su neki drugi to zaboravili uraditi, pa su imali strašne posljedice. Federalni štab civilne zaštite je donosio mjere koje smo spuštali na sve kantone, ali smo bili stava da što prije moramo reagovati jer u rasponu od 20 dana se u BiH vratilo iz inostranstva 240 hiljada ljudi iz tih rizičnih područja. Koju god mjeru donesete uvijek će biti onih koji neće biti sretni sa njom. Ulazili smo u krizu koja do tada nije zapamćena, ne samo u BiH nego na planetarnom nivou, i jasno nam je bilo da sve ono što se sugerise moramo i mi koristiti“, rekao je Ismir Jusko.

U javnosti su najviše razmatrane upravo kazne za nenošenje maski, jer to je bilo nešto što se u drugoj polovini marta i aprilu intenzivno praktikovalo. Bosna i Hercegovina je više od mjesec dana imala odredbu da se maske moraju nositi na svim pozicijama izvan vlastitog doma, uključujući i vanjske prostore. U Republici Srpskoj i u nekim kantonima u Federaciji BiH morale su se nositi i rukavice. Kazna za nenošenje maske je bila 500 maraka, dok je, da oslikamo ekonomski kontekst, prosječna plata u BiH 840 maraka. Doduše, kao i u slučaju svih prekršaja, ako se kazna plati u roku sedam dana, duplo je manji iznos. Ali i ta suma je za BiH uslove izuzetno visoka. Kasnije je mjera promijenjena te su sada maske obavezne samo u zatvorenim službenim prostorima (prodavnice, tržišni centri, banke i druge usluge te javne institucije...). Neposredno prije ukidanja mjera nošenja maski na otvorenom oglašio se par opozicionih političara koji su zahtijevali vraćanje naplaćenih iznosa građanima.

26.-27. Mart/March 2021.

Povod je bila izjava jednog od predstavnika Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) Mike Rayana da nema konkretnog dokaza da masovno nošenje maski donosi bilo kakvu korist. Iako je kasnije ta tvrdnja upravo iz njegove organizacije demantovana, dio opozicionara je na tome ustrajao kroz izjave u medijima, ali zakonski nisu mogli ništa promijenti. Doduše, pred sudovima u Federaciji BiH su se našli zahtjevi za povraćaj novca, ali je u korist građana presuđeno samo u manjem dijelu slučajeva gdje su dokazali da nije postojao bliski kontakt sa drugima.

Krizni štabovi svih nivoa koji su donosili odluke, za zakonitost donesenih mjera i kažnjavanja su se pozivali na Član 225. Krivičnog zakona Federacije BiH "Prenošenje zarazne bolesti" koji propisuje sljedeće:

- (1) Ko ne postupi po propisima ili naredbama kojima nadležni organ zdravstvene službe određuje preglede, dezinfekciju, odvajanje bolesnika ili drugu mjeru za suzbijanje ili sprečavanje zarazne bolesti kod ljudi, pa zbog toga dođe do opasnosti od širenja zarazne bolesti, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.
- (2) Kaznom iz stava 1. ovog člana kaznit će se ko ne postupi po propisima ili naredbama iz stava 1. ovog člana u pogledu suzbijanja ili sprečavanja zaraznih bolesti kod životinja, pa zbog toga dođe do opasnosti prenošenja zarazne bolesti na ljude.
- (3) Ko krivično djelo iz st. 1. i 2. ovog člana učini iz nehata, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do šest mjeseci.

Niko nije kažnjen sa dvije godine zatvora, ali su ljudi masovno novčano sankcionisani. Kako bi se preciznije regulisala ova problematika, Skupština Kantona Sarajevo je 28. avgusta usvojila izmjene Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira koje omogućavaju policiji kažnjavanje osoba koje ne poštuju mjere zaštite od zaraznih bolesti. Prema izmjenama, građani mogu biti kažnjeni za nenošenje maski i nepridržavanje drugih mjera koje su propisali nadležni organi. Kako se navodi, izmjene će riješiti dosadašnji problem s kojim su se susretali policijski službenici kada su pokušali sankcionisati lica koja se nisu pridržavala naredbi, jer sud nije imao precizan osnov za izricanje sankcija.

Romska nacionalna manjina je posebno teško pogođena korona krizom jer njihov izuzeno loš ekonomski i socijalni status je dodatno pogršan. Suštinski problem je što za vrijeme vanrednih mjera nije bilo dozvoljeno skupljanje sekundarnih sirovina, čime se bavi dio romske populacije, što je mnoge porodice bukvalno otjeralo u glad.

Asmir Husić iz Asocijacije mladih Roma „AKSIOM“, izjavio je da su tokom krize Romi bili spriječeni da se bave svojim svakodnevnim poslovima, uglavnom sakupljanjem sekundarnih sirovina i radom na pijacama.

Prema njegovim riječima, bez obzira na sve preduslove, od kojih napominje gustu naseljenost i nemogućnost održavanja higijene u posebnim uslovima, niti jedno romsko naselje nije postalo

26.-27. Mart/March 2021.

žarište virusa, ali upozorava da opasnost svakako postoji. Isto tako, Husić kaže da su se laganim popuštanjem mjera početkom juna Romi vratili svakodnevnim poslovima kojima su se bavili i prije korone, ali da su sada mnogo siromašniji i u težoj situaciji nego ranije.

„Romi uglavnom nisu imali priliku da se testiraju, a izostala je i bilo kakva pomoć države i lokalnih zajednica. Humanitarni odgovor, koji je bio neophodan, uglavnom su predvodile romske organizacije uz pomoć međunarodnih donatora i organizacija, što opet govori o tome koliko je država spremna da pomogne ne samo romskoj zajednici, već svima kome je pomoć neophodna“ – rekao je Husić.

Od proglašenja pandemije, novinari se susreću sa dodatnim ograničenjima u radu. Pristup informacijama je otežan. Jedna od prvih restriktivnih mjera za novinare je bila, zbog bojazni od širenja zaraze, odluka državnih organa, a kasnije i kriznih štabova, da se sjednice prate *online*. Bilo je mnogo navoda novinara da su informacije dostavljane samo „odabranim“ medijima i novinarima, uglavnom bliskim određenoj političkoj opciji.

Kako ističu iz udruženja BH novinari, mnogim institucijama u BiH pandemija je dobrodošla jer im je opravdanje za sve. Na snazi je „tiha cenzura“, a korona sredstvo kojim se to postiže. U udruženju navode kako su do sada imali brojne pritužbe kolega na nemogućnost adekvatnog pristupa javnim informacijama i obavještavanja građana o aktuelnim dešavanjima u vezi s koronavirusom.

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija Antonio Guterres krajem aprila upozorio je da se pandemija COVID-19 ubrzano pretvara u krizu ljudskih prava u većini država svijeta.

„Pandemija je otvorila put ekonomske i socijalne krize i ubrzano se pretvara u krizu ljudskih prava. Ne zaboravimo da je prijetnja virus, a nisu ljudi“, poručio je Guterres. On je kazao da je u jeku pandemije intenziviran govor mržnje, da su se na udaru našle nezaštićene grupe i da se poseže za strogim sigurnosnim mjerama. „Intenzivirani su populizam i autoritarno vladanje, nazadovalo se u poštivanju nekih ljudskih prava i pod plaštom pandemije su uvedene represivne mjere. Vlade moraju biti transparentnije i osjetljivije nego ikada prije. Civilno društvo i sloboda medija su od ključne važnosti“, kazao je Guterres.

„Pozivamo da se u jeku borbe protiv pandemije zaštite i ljudska prava“, poručio je Guterres. Izjava prvog čovjeka Ujedinjenih nacija pokazuje upravo ono što smo u većoj mjeri obradili u tekstu. Iako Bosna i Hercegovina nije imala radikalnih kršenja ljudskih prava, problem ovdašnjeg društva je ono što se dešava „između redova“, a to su, kada sumiramo sve što smo vidjeli u tekstu, pokušaji učvršćivanja pozicija vlasti i dobijanje političkih poena, amortizovanje medijskog propitivanja kao i nedorečen ili nikakav odnos prema ugroženim grupama, ali i većinskoj populaciji, prije svega onoj koja je ostala bez posla, gdje iz objektivnih i subjektivnih razloga nisu mogli biti izdvojeni poticaji za ublažavanje posljedica.

9. ZAKLJUČAK

Većina zemalja svijeta prihvata sve međunarodne dokumente u vezi ljudskih prava. Problem je u njihovoj implementaciji u pravne sisteme i njihovoj primjeni u praksi. Dakle, pravno su lične slobode i prava definisane u međunarodnom pravu, kao i u unutrašnjem pravu velikog broja zemalja. Ona su ustanovljena sa ciljem uvođenja zajedničkih standarda u položaju ljudi koje treba da postignu svi narodi i nacije, kako bi svaki pojedinac i svaki građanin društva imao sva prava i slobode. Isti taj pojedinac trebao bi težiti da doprinese poštovanju i unapređenju ustanovljenih prava i sloboda.

Cilj koncepta ličnih prava i sloboda je uspostavljanje zajedničkih standarda u položaju ljudi koje trebada postignu svi narodi, kako bi ih svaki pojedinac uživao i doprinosio njihovom uspostavljanju i razvoju. Pojam ličnih prava i sloboda odnosi se na koncept koji se bazira na ideji da sva ljudska bića imaju univerzalna, prirodna prava, nezavisna od pripadnosti državi, rasi, vjeri ili spolu. Ujedinjeni narodi su krovna, a ujedno i najvažnija međunarodna organizacija u današnjem svijetu. Oni predstavljaju svojevrstan svjetski parlament te samim tim i poligon za mirno rješavanje sukoba te za ostvarivanje raznih vrsta suradnje među državama članicama. Ujedinjenje nacija/narodi su nakon II Svjetskog rata kao organizacija proizašle iz neefikasne Lige naroda, te je kao osnovni cilj postojanja dobio zadatke održavanja svjetskog mira, promicanja prijateljstva i suradnje među narodima i državama te zajedničkog rješavanja problema. U ostvarivanju ovih ciljeva Ujedinjenim nacijama/narodima je na raspolaganju velik broj raznih opcija, od pregovaranja i poticanja drugih na pregovore, savjetovanja pa sve do rezolucija Vijeća sigurnosti koje su obavezujuće za sve države članice.

Glavni ciljevi UN-a između ostalog uključuju i održavanje međunarodnog mira i sigurnosti, promovisanje ljudskih prava, jačanje društvenog i ekonomskog razvoja, zaštita životne sredine, te pružanju visokih standarda humanitarne pomoći u slučajevima gladi, prirodnih katastrofa i oružanih sukoba. Međutim, ljudska prava se krše u svakom društvu, kako u prošlosti tako i danas, nažalost. Niko ne bi volio da mu se njegova prava povrijede ili uskrate, a naročito da mu neko krši njegova ljudska prava i osnovne slobode. Zbog toga je vrlo važno da razmišljamo o svojim postupcima, te kako će oni utjecati na ljude oko nas i ono najvažnije da je u skladu s ljudskim pravima.

10.LITERATURA

- [1] Bobio Norberto, Doba prava, Prima edizione „Saggi brevi“, Torino 1990.god.
- [2] Čitanka ljudskih prava, Centar za ljudska prava, Sarajevo, 2001.god.
- [3] Milićević Neđo, Ljudska prava, Sarajevo, 2007.god.
- [4] Opća i nacionalna enciklopedija, Večernji list d.d., Zagreb, 2007.god.
- [5] Ramić Edin, Historijsko-pravni značaj Francuske deklaracije o pravima čovjeka i građanina iz 1789.godine, Tuzla, 2014.god.
- [6] Svetska eniklopedija mira, Tom I, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Centar za demokratiju, Gutenbergova galaksija, Beograd, 1998.god.
- [7] Svetska enciklopedija mira, Tom II, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Centar za demokratiju, Gutenbergova galaksija, Beograd, 1999.god.
- [8] Sadiković Lada, Ljudska prava, Sarajevo, 2006.god.
- [9] <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2020/05/05/declaration-by-the-high-representative-josep-borrell-on-behalf-of-eu-on-human-rights-in-the-times-of-the-coronavirus-pandemic/>
- [10] <https://www.dw.com/hr/span%C3%B3-pandemija-je-i-kriza-pravne-dr%C5%BEave/a-53595348>
- [11] <http://www.portal-udar.net/12385-2/>